

Вихованці інтернатів зебезпечувалися триразовим харчуванням. Частина господарств відпускала для гуртожитків продукти по собівартості, виділяли для шкіл підсобні ділянки, що давало можливість організувати харчування учнів за низькими цінами.

Водночас за рахунок грошових надходжень та поступлень від державних і громадських організацій, підприємств, господарств, а також у результаті внесків батьків створювали фонди всеобучу, які допомагали розв'язувати багато питань матеріально-побутового характеру. Значна частина засобів всеобучу використовувалася для підвозу дітей в школи, на забезпечення їх одягом, взуттям, гарячими сніданками. Відтак це сприяло залученню до школи дітей сиріт та інвалідів війни. Однак фонди всеобучу були створені лише у 40-50 відсотків шкіл.

Для вирішення кадрової проблеми станом на 1 січня 1946 року зі східних областей відряджено 2 609 учителів, 7 386 випускників вищих педагогічних закладів та училищ, завезено понад 976 тисяч підручників. Нав'язувалася тоталітарна форма освіти, відкидалися найменші регіональні та національні особливості. На основі державних програм проходило впровадження заідеологізованих підручників і посібників, здійснено уніфікацію освіти. Щоправда, навчальний процес налаштовувався українською мовою. І все це робилося за короткі терміни, адміністративно-наказовими методами, властивими для комуністичної системи.

Помітним у західноукраїнському селі на той час став великий загін учителів, відряджених зі східних областей, який зробив значний внесок у підвищення освітнього рівня західноукраїнського селянства. Задля історичної справедливості слід відзначити, що самопожертва і почуття відповідальності у більшості з них базувалося на глибокій вірі в правильність виховного процесу, здійснюваного в той час і за їхньою участю.

Для швидкої адаптації місцевих педагогів до радянської системи освіти здійснено низку заходів. Зокрема, у Львові в січні 1945 року проведена нарада працівників освіти західних областей України, у якій брали участь понад 1 000 вчителів, у березні – завідувачів районних відділів народної освіти з участю 400 осіб. Створювалася розгалужена система курсової підготовки¹⁶. Однак значна частина місцевих національно-свідомих педагогів, яких тоталітарний режим розглядав неблагонадійними, зазнала репресій і не була допущена до навчального процесу.

Розгорталося будівництво шкіл. Їх зводили в основному методом “народної будови”. У західному регіоні України за 1946 – 1950 рр. було споруджено 1 087 шкіл. У с. Широкий Луг Тячівського району Закарпатської області селяни відпрацювали на будівниці школи тисячу трудоднів. У результаті в 1950 році в гірському селі виріс новий двоповерховий будинок школи. Упродовж 1945 – 1958 рр. на Закарпатті було побудовано 150 шкіл на 28 760 місць, у тому числі понад 100 шкіл – народним методом, прибудовано 149 класних кімнат на 4 405 учнівських місць та 139 кабінетів. Відкривалися початкові школи на присілках, а семирічні і середні – у селищах та селах. Уперше в краї були відкриті середні школи в Міжгір'ї, Бахові, Довгому, Білках, Перегині¹⁷.

Самовіддана праця селян, пройнята турботою про своїх дітей, сприяла тому, що в 1950 р. у західному регіоні України було майже чотири тисячі шкіл¹⁸. У сільській місцевості за парти сіли 987,8 тис. учнів. 1950-1951 навчальному році у школах західних областей працювало понад 60 тис. вчителів – у шість разів більше, ніж у довоєнний період. Початковою освітою було охоплено практично всіх дітей шкільного віку, кількість учнів у 5 – 10-х класах збільшилася майже утричі¹⁹.

Відкривалися початкові, семирічні школи або окремі класи сільської молоді, у яких юнаки та дівчата підвищували свій загальноосвітній рівень без відриву від виробництва.

У 1946 – 1947 навчальному році в західних областях України їх було 1 217 з 39,7 тис. учнів, а в 1949 – 1950 – уже 73 тис. сільської молоді навчалися в 1 618 школах²⁰. З кожним роком кількість початкових шкіл і окремих класів сільської молоді зменшувалася, а семирічних – зростала.

Окремі господарства створювали сприятливі умови для навчання хліборобів. У колгоспі ім. Ворошилова Калуського району Станіславської області сільська молодь, яка навчалася без відриву від виробництва, була звільнена від роботи в нічний час. Для них встановлювався скорочений робочий тиждень, надавалася додаткова відпустка на час випускних екзаменів²¹. У багатьох районах Чернівецької області класи вечірніх шкіл організовували на тваринницьких фермах. Колгоспи за свої кошти закуповували для учнів підручники та навчальні посібники²².

У діяльності шкіл сільської молоді були значні проблеми. Слабкою була їх матеріально-технічна база, низькими залишалися відвідування та успішність учнів тощо. Незважаючи на це, школи сприяли підвищенню освітнього рівня селянства.

З січня 1949 р. на селі була запроваджена загальна обов'язкова семирічна освіта. Відновилося складання випускних іспитів на атестат зрілості. Кращі випускники почали нагороджуватися золотими і срібними медалями²³.

У західному регіоні України в перші післявоєнні роки відсоток вступу випускників четвертих класів до п'ятих був значно нижчим, ніж у республіці. До початку 50-х років ХХ ст. цей розрив значно скоротився. Упродовж 1946 – 1955 рр. семирічну освіту отримали сотні тисяч сільських школярів. У Закарпатській області за цей період число учнів, які закінчили 7 класів, збільшилося з 2, 4 тис. до 15, 8 тис. осіб, у Дрогобицькій – з 2, 6 тис. до 16, 6 тис. осіб. Подібний ріст спостерігався у всіх західних областях України²⁴.

У Львові в 1949 р. була відкрита міжобласна заочна середня школа, яка через свої консультпункти обслуговувала учнів західного регіону України. З 1954 р. у всіх західних областях, за винятком Волинської і Закарпатської, розпочали функціонувати заочні середні школи. У середині 50-х років ХХ ст. у них навчалось 2, 6 тис. осіб²⁵.

У досліджуваний період удосконалювалася мережа шкіл: об'єднувалися школи з невеликим контингентом учнів. Початкові школи реорганізовувалися в семирічні, а частина останніх – в середні. За 1951 – 1955 рр. кількість початкових шкіл у сільській місцевості скоротилася на 1 015, а учнів у них – на 178, 7 тис. У той же час число семирічних шкіл збільшилося на 174, середніх – на 332, а число учнів у них відповідно – на 140, 3 тис. і 109, 2 тис. Всього в західному регіоні України восени 1954 р. налічувалося 6 735 шкіл, у тому числі початкових – 2 803, семирічних – 2 974, середніх – 573, в яких навчалось 725, 4 тис. учнів²⁶.

Проводилася велика робота із ліквідації неграмотності серед дорослого населення. Щоправда, цей процес тотально політизувався. 1945-1946 навчальному році в західних областях України діяло 3 257 шкіл і 11 747 гуртків із ліквідації неграмотності, у яких навчалось 211, 7 тис. осіб. У 1947 – 1948 рр. органи народної освіти виділили для лікнепу 10 000 учителів, 17 000 учнів старших класів, 2, 8 тис. громадських методистів²⁷.

Багато з них проявили глибоке почуття громадянської відповідальності. Старшокласники М. Червоний із села Ясенівці і І.Нога із хутора Броніславка Золочівського району Львівської області за зимовий період 1945 – 1946 рр. навчили читати і писати відповідно 30 і 28 односельчан²⁸. 1947 – 1948 навч. року під керівництвом педагога Смородівської семирічної школи Млинівського району Рівненської області Г. Пілатовської неграмотність подолали 35 селян. Суцільної грамотності села у 1948 р. домоглися

вчителі Семенівської початкової школи Теребовлянського району Тернопільської області, Дібровської семирічної школи Вижицького району Чернівецької області²⁹. Добре організовано було навчання неписьменних у селах Велятино, Кошельово, Драго-во Хустського району, Волосянка, Люта, Ставне Перечинського району Закарпатської області³⁰.

Радянська статистика стверджує, що за 1945 – 1954 рр. у сільській місцевості західного регіону України ліквідували неграмотність та малограмотність 1, 4 млн. осіб. Проте реальний стан справ був значно складнішим, ніж його зображувала офіційна пропаганда. На місцях, у погоні за високими результатами, значно завищували показники, панував формалізм та “показуха”, вдавалися до приписок. Але безперечним є те, що у післявоєнне десятиліття було подолано безграмотність серед дорослого населення західного регіону України, у тому числі селянства. Неписьменними залишилися поодинокі люди, зокрема похилого віку.

Відтак це створило передумову для подальшого підвищення культурно-технічного рівня селянства. Після закінчення школи лікнепу Єлизавета Вейг із села Бериги Берігівського округу Закарпатської області стала ланковою, сількором, навчала інших грамоти. Підвищивши свій загальноосвітній рівень, селянка М. Заяць із колгоспу ім. Сталіна Самбірського району Дрогобицької області змогла постійно читати сільськогосподарську літературу. Завідувач тваринницької ферми сільгоспартілі ім. 8-Березня Глинянського району Львівської області С. Нич розказував: “Весь вік був неграмотним. Тепер я навчився грамоти, читаю газети, книги, оволодіваю зооветеринарними знаннями і використовую їх на практиці”³¹.

Незважаючи на комуністичну догматику, загальноосвітня школа давала непогані системні знання з основ наук. І це заслуговує на увагу. Здобувши початкову та семирічну освіту, сільська молодь на курсах при МТС, у школах механізації, однорічних сільськогосподарських школах набувала масових професій – машиністів, трактористів, комбайнерів, рільників, садівників, рахівників, бухгалтерів, санітарів, ветфельдшерів та інших.

Розвивалася мережа вищих та середніх спеціальних закладів. Кількість ВНЗ у західному регіоні України за п’ять повоєнних років збільшилася з 5 до 25. Зокрема, 1946 р. було відкрито Ужгородський державний університет. У 1950 – 1951 навчальному році в інститутах та університетах західних областей було 34 тис. студентів³².

У наступні роки кількість навчальних закладів та чисельність студентів зростала. У 1952 р. відкрито перший на Волині педагогічний інститут. На Дрогобиччині діяли: педінститут ім. Івана Франка, педагогічне, музичне, три медичних училища, нафтовий, електромеханічний, культосвітній, статистичний, торговий технікуми, п’ять середньоспеціальних сільськогосподарських навчальних закладів, торгово-кооперативна школа та інші³³. У Закарпатській області функціонував університет, 16 технікумів.

Науково-педагогічні кадри, як правило, добиралися зі східних регіонів СРСР. До ВНЗ західних областей України у 1945 році скеровано понад 400 викладачів. Політика недовіри до корінного населення особливо виразно проявилася у вищій школі в 50-ті роки ХХ ст. Серед професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів місцеві становили не більше 20 відсотків. У той же час питома вага студентів, які народилися в західному регіоні України, постійно зростала. Якщо у 1946 р. вони склали 37 % від усієї кількості студентів, то в 1953 р. – понад 57³⁴.

З метою насадження комуністичної ідеології радянська влада відкривала на селі клуби, бібліотеки, хати-читальні. Влітку 1946 р. у західних та Ізмаїльській областях діяло

4 442 сільських клуби та хати-читальні. Вони були на території кожної сільради³⁵. У клубах, хатах-читальнях проводилися лекції. У травні 1947 р. у с.Дзвиняч на Тернопільщині був створений перший в західних областях України сільський лекторій. У 1948 р. їх уже було 925, а в 1950 р. – близько 4 000, в яких налічувалося 12 000 лекторів³⁶.

У постанові політбюро ЦК КП(б)У від 1 червня 1948 р. ставилося завдання, щоб у кожному без винятку селі працював клуб, хата-читальня або червоний куток. До 1950 р. у західному регіоні України кількість клубів та хат-читалень зросла до 6 030. Водночас діяло 218 районних і 6 223 масових сільських бібліотек (у 3, 5 рази більше порівняно з 1946 р.). Їх книжковий фонд складав 3, 9 млн. примірників³⁷.

Щоб “очистити” бібліотеки від національних надбань, на місцях створювалися спеціальні комісії. Вони вилучали із книжкового фонду “буржуазно-націоналістичну” та релігійну літературу. У 1946 р. лише з бібліотек Чернівецької області було вилучено 3 761 примірників “ворожих видань”³⁸.

При культосвітніх установах функціонували різноманітні гуртки. Селяни брали участь у діяльності хорових, драматичних, музичних, танцювальних та інших колективів. Про ріст аматорських колективів свідчать такі дані: якщо в 1946 р. у західних областях України працювало 3 748 гуртків художньої самодіяльності, то в 1950 р. – 10 663, в яких брали участь 132, 8 тис. осіб³⁹.

Відбувалися зміни в жанрах художньої самодіяльності. У 40-х роках ХХ ст. домінували хорові та сольні співи, драмгуртки. На початку 50-х років минулого століття поруч із ними з’являються вокальні групи, художні ансамблі, духові та симфонічні оркестри. Так, у 1951 р. у Бібрському районі Львівської області створено симфонічний оркестр – один з перших в Україні. Такі оркестри були організовані в Глинянському та Великомоствіському районах Львівської області, Берегівському районі Закарпатської області⁴⁰.

У селах сформувалися хороші аматорські колективи. З високою професійною майстерністю виступали ансамбль бандуристів с. Струсів Микулинецького району Тернопільської області, хор с. Уховець Ковельського району Волинської області, ансамбль сопіларів с. Хепіт Косівського району Станіславської області та інші колективи художньої самодіяльності⁴¹.

З метою поширення радянських книг серед селянства бібліотеки використовували різноманітні форми роботи: колективні читання художньої літератури, газет, журналів; книжкові виставки, читацькі конференції, літературні огляди. У віддалених населених пунктах, присілках та хуторах організовували носіння книг по домівках та пересувні бібліотеки. Так, у с. Плоске Путилівського району Чернівецької області була сформована пересувна бібліотека на гірському пасовищі, книжковий фонд якої складав 2 000 примірників⁴².

У духовному житті селянства чималу роль відігравало радіо. Різко зросли темпи радіофікації села. Якщо в 1950 р. у Чернівецькій області працювало 15 тис. радіоточок, то в 1951 р. – більше 22 тис., а у 1952 р. – майже 37 тис. У Львівській області за 1950 – 1960 рр. кількість радіоточок у сільській місцевості збільшилася у 14, 4 раз⁴³.

Держава надавала пріоритет розвитку кіномережі. Станом на 1 січня 1945 року створено 135 державних кіноустановок. З 209 райцентрів на цей час кінофіковано 206. У Тернопільській області число сільських кіноустановок за 1946 – 1947 рр. збільшилося з 57 до 97, Станіславській – з 38 до 63. Якщо в 1946 р. у селах західного регіону України налічувалося 270 кіноустановок, то в 1950 р. – 1211. На 5 – 6 сільрад припадала одна кіноустановка. Тому не випадково, що в цей час практикувалися кінофестивалі. Се-

лянам з віддалених населених пунктів у центральних садибах показували радянські кінофільми, які мали в основному агітаційний характер⁴⁴.

Духовне насилля стало домінуючим у пропагандистській роботі. За допомогою різних форм діяльності галичанам, буковинцям, закарпатцям нав'язувалися утопічні комуністичні міфи, які панували в СРСР. Вони мали переконати їх у тому, що суспільство прямує до щасливої мети – комунізму. Особливо багато уваги радянська влада приділяла пропагандистським акціям, спрямованим на утвердження колгоспного ладу та дискредитацію, розкол і зрештою знесилення українського національно-визвольного руху. Для цього використовувалася формула “українсько-німецькі націоналісти”. Розрахунок був на те, щоб посіяти серед населення сумнів у можливості успішного спротиву режимові та недовіри його до ОУН і УПА.

Стан політично-пропагандистської роботи у Західній Україні не викликав особливого оптимізму в Москві. Вже у вересні 1944 року ЦК ВКП(б) ухвалив спеціальну постанову “Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР”⁴⁵. У листопаді того ж самого року в Україні відбувся пленум ЦК КП(б)У, який розглянув хід виконання цієї постанови, підкресливши, що робота над її реалізацією “розгортається повільно”.

У наступні роки це питання неодноразово порушувалося в партійних документах. За підрахунками дослідника Ю. Шаповала, упродовж 1946 – 1951 рр. було 12 партійних постанов з ідеологічних питань. Але ефективність пропагандистських заходів залишалася низькою. У більшості сіл агітколективи не працювали, лекції проводилися дуже рідко. Населення не дуже поспішало на пропагандистські заходи. Недільний ранок був відданий церкві, а вечір – кіносеансу або танцям в клубі.

Активна боротьба з неграмотністю, розширення мережі початкової, середньої та вищої освіти, культосвітніх установ давали змогу радянській владі не тільки завойовувати симпатії певної частини західних українців, а й створювати передумови для появи нового покоління інтелігенції, спираючись на яку можна було б значно посилити свій вплив на місцеве населення.

Нав'язування пріоритету однієї ідеології призвело до одноманітності в духовній сфері, позбавило її внутрішніх джерел саморозвитку. Культура під тиском тоталітаризму втрачала свій національний зміст і регіональну специфіку. Послідовно проводилася русифікація, зневажалася українська культура та мова, фальсифікувалася історія народу. Багато елементів традиційно-побутової культури зазнавали утисків. Влада насильно закривала церкви, викорінювала християнську мораль, насаджувала вульгарний атеїзм. Упродовж 1944 – 1947 рр. в Україні було закрито 148 церков, у переважній більшості на сході республіки. У західних областях, побоюючись викликати напругу серед вірних, влада вдавалася до закриття храмів у виняткових випадках. За цей час закрито всього три церкви, у т. ч.: у Львівській області – 1, Волинській – 1, Рівненській – 1⁴⁶.

Представники Ради у справах руської православної церкви в областях вели активну боротьбу за обмеження діяльності духовенства. Особливо контролювалося дотримання заборони обходів із молитвами домівок прихожан перед великими святами. Священиків та інших духовних осіб залучали до виконання трудових повинностей. Для церкви заборонялася будь-яка благодійна діяльність, а також відправа панахид на братських могилах у скверах, парках та лісах. Влада протиставляла радянські свята церковним⁴⁷.

Таким чином, духовне буття західноукраїнського селянства у досліджуваний період було неоднозначним і суперечливим. З одного боку, відбувся значний поступ

в розвитку освіти. Сотні тисяч селян подолали неграмотність та малограмотність, здобули початкову, семирічну, середню й вищу освіту. На селі була створена широка мережа культосвітніх закладів. Зріс культурно-технічний рівень селянства. З другого боку, посилилася духовна деградація: радянська влада нищила національну свідомість, християнську мораль, селянський уклад та побут, насаджувала комуністичну догматику. Однак традиційні впливи й уподобання залишалися панівними. Більшість селян продовжували дотримуватися віковичних традицій.

¹ Ярош Б. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель 30 – 50-х років XX століття. – Луцьк, 1999. – 182 с.

² Киричук Ю. Нариси історії українського національно-визвольного руху 40 – 50-х років XX ст. – Львів, 2000. – 304 с.

³ Ленартович О. Селянство Західної України у національно-визвольній боротьбі 1944 – 1950 рр. – Луцьк, 1998. – 152 с.

⁴ Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940 – 50-х роках. – К., 2002. – 518 с.

⁵ Баран В. Україна: Новітня історія (1945 – 1991). – Львів, 2003. – 660 с.

⁶ Історія українського селянства. Нариси в 2-х т. Т. 2 / Під ред. В. Смолія. – К., 2006. – 635 с.

⁷ Рубльов О. Сталінщина і доля західноукраїнської інтелігенції: 20 – 50-ті роки XX ст. – К., 1994. – 350 с.

⁸ Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. – Ч. 1. – Полтава, 1999. – 430 с.

⁹ Юрчук В. Культурне життя в Україні у повоєнні роки: світло і тіні. – К., 1995. – 348 с.

¹⁰ Шаповал Ю. Мороз перед “відлигою” // Історія України. Нове бачення. – Т. 2. – К., 1996. – С. 329-362.

¹¹ Там само. – С. 349.

¹² Народне господарство Радянського Закарпаття. Статистичний збірник. – Ужгород, 1957. – С. 5.

¹³ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 582. – Оп. 10. – Спр. 96. – Арк. 9, 11, 20, 24, 26, 28, 29.

¹⁴ Кошарний І. У сузір'ї соціалістичної культури: Культурне будівництво у возз'єднаних областях УРСР (1939 – 1958 рр.). – Львів, 1975. – С. 78.

¹⁵ Жулканич Н. Аграрно-виробничі та соціально-економічні відносини на Закарпатті. – Ужгород, 2002. – С. 142, 143.

¹⁶ Ярош Б. Вказана праця. – С. 149-151.

¹⁷ Жулканич Н. Вказана праця. – С. 139.

¹⁸ Новітня історія України 1900 – 2000 / А. Слюсаренко, В. Гусев, В. Дрожжин та ін. – К., 2000. – С. 360.

¹⁹ Бойко О. Історія України. – К., 1999. – С. 429.

²⁰ ЦДАВО України. – Ф. 582. – Оп. 10. – Спр. 351. – Арк. 3, 4; Спр. 103. – Арк. 2.

²¹ Державний архів Івано-Франківської області. – Ф. Р. 3. – Оп. 2. – Спр. 428. – Арк. 75.

²² ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2371. – Арк. 334.

²³ Новітня історія України 1900 – 2000... – С. 359.

²⁴ Кошарний І. У сузір'ї соціалістичної культури... – С. 83.

²⁵ ЦДАВО України. – Ф. 582. – Оп. 10. – Спр. 760. – Арк. 12.

²⁶ Там само. – Спр. 351. – Арк. 69-94; Спр. 692. – Арк. 8.

- ²⁷ Кошарний І. У сузір'ї соціалістичної культури... – С. 116.
- ²⁸ Державний архів Львівської області. – Ф. Р. 163. – Оп. 4. – Спр. 24. – Арк. 7.
- ²⁹ Державний архів Рівненської області. – Ф. Р. 2. – Оп. 2. – Спр. 35. – Арк. 24; Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). – Ф. Р. 1068. – Оп. 1. – Спр. 532. – Арк. 6.
- ³⁰ Жулканич Н. Вказана праця. – С. 141.
- ³¹ Вільна Україна. – Львів, 1950. – 16 квітня.
- ³² Шаповал Ю. Вказана праця. – С. 349.
- ³³ Кошарний І. Радянська Дрогобиччина / І. Я. Кошарний, М. В. Підпригорщук, І. І. Гапшенко, К. І. Скрипник. – Дрогобич, 1957. – С. 180.
- ³⁴ Шаповал Ю. Вказана праця. – С. 350.
- ³⁵ Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 70. – Спр. 1149. – Арк. 30.
- ³⁶ Кошарний І. У сузір'ї соціалістичної культури... – С. 79.
- ³⁷ ЦДАВО України. – Ф. 582. – Оп. 10. – Спр. 110. – Арк. 1-3.
- ³⁸ ДАЧО. – Ф. Р. 1068. – Оп. 1. – Спр. 532. – Арк. 7.
- ³⁹ Кошарний І. У сузір'ї соціалістичної культури... – С. 364.
- ⁴⁰ Островский В. Колхозное хозяйство: Политика партии в деревне и ее социально-экономические результаты. – Саратов, 1967. – С. 265.
- ⁴¹ Сеньків М. Колективізація західноукраїнського села – 40 – поч. 50-х ХХ ст. / Автор. дис. на здоб. наук. ступ. док. істор. наук. – Донецьк, 2009. – С. 26.
- ⁴² ЦДАВО України. – Ф. 5116. – Оп. 9. – Спр. 352. – Арк. 233.
- ⁴³ Ярош Б. Вказана праця. – С. 159.
- ⁴⁴ ЦДАВО України. – Ф. 582. – Оп. 10. – Спр. 192. – Арк. 61, 62.
- ⁴⁵ КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Видання восьме. – Т. 6. – К., 1980. – С. 126-132.
- ⁴⁶ Ярош Б. Вказана праця. – С. 143.
- ⁴⁷ Там само. – С. 140.

Михайло Сеньків, Василь Хомич.

Культурно-освітній рівень селянства західного регіону України (1944 – 1955 рр.).

У статті показано, що в досліджуваний період культурно-освітній рівень західноукраїнського селянства зростав і був вкрай суперечливим. З одного боку, сотні тисяч селян подолали неграмотність та малограмотність, здобули початкову, семирічну, середню й вищу освіту, а з другого – радянська влада через систему освіти та культосвітніх закладів нищила національну свідомість, християнську мораль, насаджувала комуністичний догматизм.

Myhailo Senkiv, Vasyl' Khomych.

The cultural and the educational level of the West-Ukrainian peasantry (1944 – 1955).

In the article it has been shown that the growth of the educational level of the West - Ukrainian peasantry in the researched period was contradictory. The hundred thousands of peasants overcame illiteracy and semi-literacy, and had got the elementary, secondary and higher education. Simultaneously the soviet power was destroying the national consciousness, the Christian morality through the system of education and implanted the communist dogma.